

Asia: VN/9727/2025

Lausuntopyyntö hallituksen esityksestä eduskunnalle vammaispalvelulain 2 §:n muuttamiseksi

Lausuntopyynnön kysymykset

1. Lausunnonantajan organisaatio

Järjestö

2. Auttaako elämänvaiheita koskeva säännös yhdessä säännöskohtaisten perusteluiden kanssa arvioimaan, milloin on kyse sellaisesta avun ja tuen tarpeesta, johon tulee vastata vammaispalvelulain mukaisin palveluin?

Ei

Voit halutessasi perustella vastausta tai lisätä muutosehdotuksen

SAMS vill framhålla att det föreslagna begreppet "livsskede" i lagförslaget är otydligt och underminerar både målgruppens rättssäkerhet och likabehandling. Funktionshindersservicelagen är byggd på tanken om människors individuella behov och bedömningen av det, inte på godtyckliga kategoriseringar utifrån livets faser. Begreppet livsskede är tolkningsbart och äventyrar förverkligande av funktionshindersservicelagens syfte i 1 § punkt 1–3 och är där med urvattnar förslaget det syfte som är uppsatt i lagen.

SAMS anser att det inte är enligt målgruppens bästa att öppna den nyss godkända lagen. Det att den behandlas i all hast som en del av ett sparåtgärder anser vi vara illa. Tolkningen av den nu föreslagna preciseringen av tillämpningsparagrafen är för öppen och oklar och motiveringarna till lagen är bristfälliga. Det finns en överhängande risk att lagen, om det nu föreslagna ändringarna förverkligas, kommer att bli så svårtolkad att den regionala jämlikheten av tillämpningen inte kan försäkras.

I praktiken är livsskeden sällan tydligt avgränsade, de överlappar, förändras och kan inte enkelt kategoriseras. Innebörden av livsskedesbestämmelsen i propositionen är ytterst oklar och om en livsskedesbestämmelse införs i lagen så behöver den noggrant beakta mångfalden i målgruppen. Personer med funktionsnedsättning har rätt till en individuell bedömning av sina behov, där det ska

avgöras om stöd enligt allmän lag är tillräckligt och lämpligt eller om personen har rätt till insatser enligt funktionshindersservicelagen. SAMS vill framhäva att det är grundläggande att det fortsättningsvis görs en noggrann individuell prövning av den enskilda personens behov. Den individuella prövningen av behoven får inte urvattnas. Även FN:s funktionshinderkonvention förutsätter detta.

SAMS uttrycker oro över att äldre personer med funktionsnedsättning riskerar att falla utanför tillämpningsområdet för funktionshindersservicelagen. Den aktuella propositionens beskrivning av ålderdomen är alltför snäv och tar inte hänsyn att man som äldre kan drabbas av sjukdom eller funktionsnedsättning av andra orsaker än så kallat normalt åldrande. Om de föreslagna bestämmelserna godkänns i nuvarande form finns en påtaglig risk att de strider mot 6 § i Finlands grundlag (731/1999), som förbjuder diskriminering bland annat på grund av ålder. Det är därför avgörande att säkerställa att personer med funktionsnedsättning fortsatt har rätt till stöd enligt funktionshindersservicelagen oavsett ålder. Kontinuiteten i dessa tjänster måste tryggas genom hela livet.

SAMS är också bekymrad över hur den föreslagna regleringen kan påverka barn och unga med funktionsnedsättning och deras familjer. Att barndomen och ungdomen särskiljs som egna livsskeden är en viktig precisering, men behoven beskrivs alltför snävt i propositionen. Lagstiftning som syftar till att reglera människors livssituationer måste ta sin utgångspunkt i verkligheten inte i förenklade antaganden.

Det föreslagna begreppet ”vuxenliv” omfattar en betydande del av livet, men behandlas i propositionen på ett snävt vis. Gränsdragningen mellan vuxenliv och ålderdom är dessutom oklar, vilket ytterligare försvårar en rättssäker tillämpning.

Begreppet ”nödvändiga behov” av hjälp och stöd är även det ett svårtolkat begrepp som kan leda till den enskild prövningen av individuella behov utvattnas och att det där med inte borde användas. SAMS är orolig att ordalydelsen leder till att man baserar servicen på linjedragningar som inte i tillräcklig mån tar hänsyn till vad som är nödvändigt behov i var och en enskild persons liv utan i stället blir en så kallad miniminivå eller existensminimum som inte är i enlighet med en persons individuella behov.

Eftersom det är svårt att beskriva olika livsskeden och nödvändigheten på ett tillräckligt mångsidigt sätt, ifrågasätter vi om det verkligen är ändamålsenligt att lagstiftningen ska behöva ingripa i en viss grupp av människors liv på en så detaljerad nivå.

SAMS befärar att den nya lagen, i kombination med sparkrav, kommer att föra in allt fler personer med funktionsnedsättning under allmän lagstiftning som socialvårdslagen. Vi ser i våra kontakter med målgruppen att välfärdsområden redan tolkar lagen strikt, trots att dessa personer har rätt till

funktionshindersservice och ofta är helt beroende av dessa insatser för att leva ett människovärdigt och självständigt liv. Den föreslagna preciseringen riskerar sannolikt att förstärka denna utveckling. Det innebär en tydlig försämring av rättigheterna för personer med funktionsnedsättning.

3. Turvaako esitys vammaispalveluita aiemmin saaneiden vammaisten henkilöiden oikeuden saada vammaispalveluita myös ikääntyessä?

Ei

Voit halutessasi perustella vastausta tai lisätä muutosehdotuksen

Ordvalet ”beaktas” utgör inte ett starkt skydd för kontinuiteten av funktionshindersservice. Vi anser att kontinuiteten måste tryggas inte bara beaktas. Även här blir risken för en för oklar tolkning stor. Syftet med detta är att personer med funktionsnedsättning i alla livsskeden ska kunna fungera som jämlika medlemmar i samhället. Det förblir ytterst oklart om detta syfte överhuvudtaget kan förverkligas.

4. Täydentääkö elämänvaiheita koskeva säännösehdotus jo hyväksyttyä soveltamisalakokonaisuutta riittävästi sen turvaamiseksi, että vammaispalvelulaki säilyy erityislakina?

-

Voit halutessasi perustella vastausta tai lisätä muutosehdotuksen

Propositionen påverkar de rättigheter som avses i grundlagens (731/1999) 19 § om rätten till social trygghet. Eftersom det handlar om en grundlags- och människorättskänslig lagstiftning anser SAMS att beredningen av lagen inte gjorts med den omsorgsfullhet som krävs. Begreppet livsskede är svårbegripligt och som den ser ut nu ger den utrymme för väldigt oklar tolkning. Även grundlagsutskottet har i sitt utlåtande GrUU 79/2022 rd om regeringens proposition RP 191/2022 rd konstaterat att det enligt utskottets uppfattning krävs grundlig lagberedning för att föreskriva om en åtskillnad av tjänster. SAMS förhåller sig även kritiskt till om förslaget fullföljer grundlagsutskottets alla förutsättningar.

Oron kring att funktionshindersservicelagen skulle vara en lag som allt fler personer som inte är berättigade till servicen söker service från är överdriven. Lagen är redan i sin nuvarande form mycket tydligt en speciallag. Under dessa fem månader som lagen tillämpats kan vi nu redan se att personer som inte bara har rätt till funktionshindersservice, men också är mycket beroende av den, blir fösta till allmän lagstiftning. Om den föreslagna ändringen godkänns finns det en överhängande risk att denna grupp blir allt större. I slutändan blir lösningar som inte representerar det individuella behovet kostsamma för samhället.

SAMS är även orolig över att det här kan leda till att man börjar erbjuda och producera mindre specialservice på svenska då man tänker att den allmänna lagstiftningen räcker till. I värsta fall börjar detta ses som en sparåtgärd i välfärdsområden. Detta är inte hållbart då det redan nu på vissa områden finns dålig tillgång till service på svenska. I propositionen har inte det här tyvärr

identifierats i den språkliga konsekvensanalysen. Överlag är den språkliga konsekvensanalysen i propositionen bristfällig.

5. Mitä muuta haluat sanoa esityksestä?

SAMS vill betona vikten av att utbildning i lagens tillämpning erbjuds även på svenska. I vår kontakt med välfärdsområden har det framkommit att all personal som tillämpar lagen inte haft tillgång till svenskspråkig utbildning. Det är avgörande att den personal som arbetar med dessa frågor får jämlik tillgång till relevant kompetensutveckling också på svenska.

Även den planerade uppföljningen av lagens tillämpning behöver följa upp den svenskspråkiga funktionshindersservicen och om de språkliga rättigheterna förverkligas i den. Även funktionshinderorganisationerna måste vara delaktiga i detta arbete.

Nordman Marica
SAMS - Samarbetsförbundet kring funktionshinder rf